

DEBILITATS I FORTALESES DE L'AUTOGOVERN (*)

ÀNGEL PES

Economista

Revista de la Fundació Rafael Campalans

HIVERN 2007

Durant tot el segle XX, el catalanisme es va construir sobre l'aspiració d'aconseguir l'autogovern. Després de trenta anys d'experiència exercint-lo, l'autor constata que governar-se no és una labor fàcil, sobretot quan falta la tradició en què inspirar-se. Ens manca ofici en la labor de governar, i per aquest motiu –conclou– cometem més errors dels habituals en societats més experimentades.

Hi ha una dissonància notòria entre, d'una banda, l'ànim més aviat pessimista que generen el mal funcionament d'infraestructures bàsiques, com ara el servei de rodalies i la provisió d'energia elèctrica, l'expectativa desfavorable sobre la sentència del Tribunal Constitucional en relació a l'Estatut, i les notícies freqüents advertint de la pèrdua de liderat de l'economia catalana a Espanya; i d'altra banda, l'optimisme que suscita la plena ocupació que, pràcticament, tenim a Catalunya, el dinamisme de les exportacions, el creixement de la població, la solvència de la cultura catalana, invitada aquest any a la Fira de Frankfurt, i l'alça continuada de la renda per càpita.

Els fets que avalen les dues interpretacions del moment que vivim són certs; per això, més que triar-ne una o l'altra, pot ser més fecunda una tercera opció: interpretar-los com les debilitats i les fortaleSES d'una realitat única, i orientar el comportament futur a reforçar els punts forts i a corregir els dèbils.

En relació a les febleses, en aquest article argumentaré les tres proposicions següents:

- Catalunya no pateix un declivi econòmic.
- Les expectatives de la societat catalana sobre l'autogovern no s'han complert.
- El repte principal per al catalanisme és governar Catalunya.

(*) He incorporat les idees d'aquest article al llibre **Necessitem governants**, publicat a l'editorial Mina (Barcelona, novembre del 2007).

La llegenda del declivi

Cap indicador de l'economia catalana no avala el suposat declivi, que s'argumenta amb la comparació amb la resta de l'Estat, sobretot amb Madrid. És cert que les dades assenyalen que s'han reduït les diferències entre Catalunya i la resta d'Espanya però aquest fet, acompanyat d'un creixement propi vigorós, com és el cas, no implica cap declivi, igual com l'economia dels Estats Units no declina pel fet que la distància amb l'europea s'hagi reduït, entre 1950 i el 2006.

Una altra cosa és dubtar de la continuïtat del creixement actual, basat en la construcció d'habitatges, el turisme i el consum, i alertar sobre l'escassa preparació de l'economia catalana per substituir aquests motors per altres més lligats a l'economia del coneixement, constituïda per una combinació de tecnologies de la informació i de les comunicacions, d'empreses noves basades en aplicacions innovadores d'aquelles tecnologies, i d'internacionalització de les empreses tradicionals que milloren la productivitat gràcies a les TIC.

És de sentit comú compartir que cal fer més per adaptar-se a les noves circumstàncies, tant a Catalunya com a tota Espanya, ja que el món evoluciona molt ràpidament i la construcció, el turisme i el consum hauran de cedir el liderat a sectors amb futur en l'economia del coneixement. De tota manera, el teixit industrial del Principat -la xarxa de petites i mitjanes empreses- la marca "Barcelona", la tradició emprenedora i la cultura del treball són fonaments sòlids per construir el futur; i la creu de la moneda, les debilitats més importants, són la manca de grans companyies? Sembla una incapacitat genètica, encara que argumentaré que també és una qüestió de govern? I el pes de sectors com ara l'automoció, sotmesos a una gran pressió pel mercat, que els empeny cap als països de l'est d'Europa per reduir els costos de producció.

A quina banda situem el sector públic? Molt sovint la diferència en les taxes de creixement econòmic entre els països, o entre períodes en un mateix país, l'explica la política econòmica seguida, com ara en el cas espanyol, en què la gestió macroeconòmica ha jugat un paper molt positiu. Només cal recordar les tres fites més significatives: la signatura dels Pactes de la Moncloa, ara fa trenta anys, el punt de partida d'una política efectiva de control de la inflació; l'ingrés a la Comunitat Econòmica Europea, l'any 1986,

que va fixar l'opció a favor d'una economia oberta; i per últim el compromís espanyol amb l'estabilitat financera, demostrat afegint-se al grup de països que, l'any 1999, van endegar l'euro.

Aquestes polítiques han coincidit amb l'interès de Catalunya, i els principals partits polítics catalans les han recolzat activament. Ara bé, a més de la macro, també hi ha la microeconomia, terreny en què la política seguida des de Catalunya resulta francament millorable.

Les expectatives de la societat catalana sobre l'autogovern no s'han complert. Des de l'inici, el catalanisme fonamenta la demanda d'autogovern en la incapacitat de l'administració central per respondre a les necessitats de Catalunya, entre elles les que exigeix el seu desenvolupament econòmic. Tanmateix, trenta anys després d'aconseguir l'autogovern les reivindicacions centrals encara són eixugar el dèficit d'inversió en infraestructures i reduir el desequilibri de la balança fiscal; així no és estrany que la societat catalana es pregunti per la utilitat de l'autonomia, i què fan realment els polítics catalans.

Per a mi, hauríem de reflexionar sobre les implicacions polítiques de tres fets que s'han posat de relleu durant aquests trenta anys. En primer lloc, el més important: Catalunya no es dirigeix exclusivament des de la Generalitat, ja que el govern central també hi participa. Podríem dir que l'Estat autonòmic consagra una cohabitació permanent entre la Generalitat i l'administració central per governar Catalunya, i les regles de la convivència són molt difícils de modificar, tal com ha demostrat la negociació de l'Estatut.

D'aquesta realitat se'n deriven dues conseqüències a les que, des d'aquí, no s'ha donat prou importància. D'una banda, interessa que hi hagi la millor relació possible entre ambdues administracions, ja que el bon funcionament de la cohabitació beneficiarà els interessos catalans. D'altra banda participar en el govern central, un dels dos actors que plegats dirigeixen Catalunya, hauria de formar part de l'estratègia política catalana; participació que no s'ha d'interpretar en clau de "tenir ministres catalans", sinó de fer valer el pes que dóna ser la comunitat autònoma més poblada, després d'Andalusia, amb partits polítics propis, per aconseguir que es reflecteixi en els programes del govern de Madrid. O sigui, que el PSC tingui grup parlamentari propi, i que CiU estigui disposada a entrar en governs de coalició a Madrid, no com una via per accedir a la Generalitat, sinó

per la importància del govern central en la governació de Catalunya.

Crec que la societat catalana és prou madura per entendre i agrair aquesta estratègia que, per poc èxit que tingués, augmentaria el pes polític de Catalunya i, per tant, facilitaria el reconeixement dels interessos propis des del govern central.

En segon lloc, els ciutadans no consideren l'administració pública de la Generalitat més eficaç que la de l'Estat. Les institucions públiques juguen un paper crucial per al creixement econòmic, tal com defensa l'economista americà Douglas North, guanyador del Nobel d'economia per argumentar aquesta idea, que contradiu una creença molt estesa segons la qual la democràcia és un luxe per a països rics. En canvi, la tesi de North, avui amplament acceptada, inverteix el sentit de la causalitat: en l'àmbit econòmic, la democràcia regula la llibertat d'actuació gràcies a la qual floreixen les institucions que faciliten el creixement i la prosperitat.

Una vegada més trobem la relació entre sector públic -creador i facilitador de les institucions- i creixement econòmic, una connexió permanent perquè no n'hi ha prou amb aixecar, en un moment donat, el conjunt d'institucions "correctes" i després assegurar-se a veure com funcionen, ja que les societats evolucionen i constantment apareixen necessitats noves. Per exemple, des de mitjans de la dècada dels noranta l'economia dels Estats Units ha crescut més que l'europea, encara que no són més espavilats, ni tenen una població més preparada, ni disposen de més capital que els països d'Europa; en canvi, les institucions que regulen l'economia nord americana s'adapten millor que les europees a l'economia global.

Tornem a Catalunya, on l'autogovern ha de servir per governar-nos millor, és a dir, per tenir una administració pública més eficient que la central a l'hora de resoldre els problemes comuns dels ciutadans, cosa que s'hauria de notar també en el desplegament de l'activitat econòmica a Catalunya. Ho hem aconseguit després de trenta anys? La resposta més optimista seria que hi estem treballant. La pessimista assenyalaria que no seguim el camí per aconseguir-ho.

Construir l'administració pública catalana com una rèplica a escala reduïda de l'administració central ha estat un pas en fals. No deixa de sorprendre que CiU, una federació nacionalista, hagi plagiat allò que critica; però tampoc no s'ha ofert cap proposta

alternativa i l'actual govern sembla trobar-se còmode en el sistema heretat.

Que la còpia millori un original amb segles d'experiència és molt difícil; en canvi, els defectes es reproduïxen fàcilment. Per exemple, l'obsessió pel control central, creure que només ha d'existir allò que, d'una manera o un altra, és una extensió de l'administració; o bé la confusió entre el partit polític que governa i l'administració, que ha arribat a extrems delirants amb l'episodi de les cartes enviades a funcionaris per reclamar-los una part del sou per al partit.

Mentrestant el món avança per una altra direcció, ja que la globalització ha debilitat els estats, que han perdut capacitat de gestió, sobretot aquells de tradició més intervencionista com ara el francès, mentre els que adoptaven formes més descentralitzades, com ara el Regne Unit i Espanya, han funcionat molt millor. Aquí s'ha donat la paradoxa que, gràcies a la defensa de l'autonomia, des de Catalunya s'ha contribuït a adequar l'administració central a les necessitats actuals, al mateix moment que organitzàvem una administració pròpia inspirada en la tradició centralista!

Un model alternatiu per a Catalunya podria aplicar les idees amb què Toni Blair resumeix la seva experiència com a primer ministre del Regne Unit, a la revista *The Economist* del passat 2 de juny: "L'administració pública avui dia s'ha de basar en l'associació amb la ciutadania, amb drets i responsabilitats mútues. Els serveis públics han de recórrer el mateix camí -professionalment, culturalment i organitzativament- que ha fet el sector privat". Confiar en la societat civil i delimitar responsabilitats -no creure que l'adjectiu públic atorga *per se* capacitat de gestió i superioritat moral- seria més coherent amb la tradició de la societat catalana, orfe de poder polític durant segles, i tanmateix capaç de desenvolupar-se i de mantenir la personalitat nacional.

Algunes experiències desenvolupades per la Generalitat il·lustren com podria ser l'administració catalana: organismes com ara el COPCA, la regulació catalana de les caixes d'estalvis -una mostra de respecte a l'autonomia d'aquestes institucions- el Consell de les Arts i de la Cultura, que està a punt d'arribar al Parlament. Aquests exemples demostren que es poden bastir organismes i regulacions públiques plantejades com a eines per vitalitzar la societat, més que no pas per dirigir-la o bé controlar-la.

L'escassa col·laboració amb altres Comunitats Autònomes

Les disset autonomies de l'Estat espanyol actual representen la ruptura més evident amb l'anterior Estat franquista, per la distribució de poder polític que ha suposat la seva implantació, i també pel potencial de transformació que encara no s'ha aprofitat; només cal veure el poder actual dels "barons" regionals en el PP i en el PSOE. La percepció del perill era tan clara des de l'òptica centralista, que van limitar explícitament les relacions directes entre les comunitats.

És una paradoxa que des de Catalunya no s'hagi explorat amb convicció la possibilitat de teixir aliances, sumant voluntats d'altres parts d'Espanya interessades en reforçar l'autonomia. Per a mi, aquest dèficit de la política catalana es produeix perquè sempre hem interpretat la generalització de les autonomies com una maniobra per diluir el caràcter "específic" de Catalunya, i mai l'hem vist com una oportunitat per ampliar les files dels partidaris de superar el centralisme. D'aquesta manera hem facilitat que el liderat de l'Estat de les autonomies es mantingués en mans dels més reticents a l'autonomia.

Tanmateix, en relació al caràcter específic, em plantejo dues preguntes: necessitem que els altres ens reconeguin com a "específics" per ser-ho? Més aviat cal demostrar-ho, per exemple creant un nou tipus d'administració pública, o bé participant en la política espanyola aportant una visió diferent de l'Estat. Potser ens passa com als jugadors del Barça, que es sentien campions mentre oblidaven jugar com a tals. La segona pregunta: com podem tenir aliats si posem pel davant que el reconeixement de Catalunya implica tenir alguna cosa més que la resta? Hauríem de canviar el registre, i plantejar les relacions amb altres comunitats autònomes des del terreny comú dels interessos compartits. Introduir altres criteris, com ara el dels "països catalans", només serveix per marcar-nos gols en la porteria pròpia.

Governar Catalunya

Durant tot el segle XX el catalanisme es va construir sobre l'aspiració d'aconseguir l'autogovern. Després de trenta anys d'experiència exercint-lo hem constatat que governar-se no és una labor fàcil, sobretot quan falta la tradició en què inspirar-se. Ens manca ofici en la labor de governar, i per aquest motiu cometem més errors dels habituals en societats més experimentades.

Per exemple, ens costa molt assumir que governar és donar prioritat a les institucions públiques, la Generalitat en el nostre cas, fins i tot pel davant del partit polític del governant, si és necessari. Quan el poder s'exerceix respectant la primacia de les institucions públiques, els ciutadans reconeixen l'administració com a pròpia, la qual cosa contribueix més a nacionalitzar-los que qualsevol norma d'obligat compliment. En el segle XX, a Catalunya tenim tres exemples molt clars de polítics amb mentalitat de governant: Prat de la Riba, Macià i Tarradellas. No compartien la ideologia i van actuar en circumstàncies molt distintes, però cadascun d'ells va demostrar amb la seva acció de govern que estava al servei del conjunt de la societat catalana.

La creació d'institucions públiques sòlides exigeix un acord molt ample, com ara el que es va aconseguir per dur a terme la transició de la dictadura de Franco a la democràcia. Un altre exemple d'ara mateix; a França, la necessitat d'escometre reformes profundes del marc institucional de la cinquena república ha decantat Sarkozy a buscar la col·laboració de personalitats vinculades al partit socialista francès, per comptar amb suports més enllà del seu espai polític natural. A Catalunya les actuals circumstàncies polítiques, des del desplegament de l'Estatut sotmès a la incògnita del Tribunal Constitucional fins al clima anticatalà en parts àmplies de la societat espanyola aconsellen reforçar la dimensió unitària de la política catalana.

En relació a la manca de grans empreses, una de les debilitats de l'economia catalana, imputar-la al caràcter individualista català, o a la peculiar psicologia dels empresaris del país, serveix com a excusa plausible per dissimular la impotència i alliberar-se de responsabilitats. En realitat, la manca d'empreses grans deriva de l'absència de poder polític suficient, ja que en cap país del món es construeixen grans empreses sense comptar amb el recolzament públic.

Moltes de les grans empreses espanyoles provenen del sector públic, com ara Repsol, Telefónica, o ENDESA, o bé s'han beneficiat del seu suport, per exemple la banca. A França i Alemanya el recolzament de l'administració a les corporacions "nacionals" és tan natural que ni se'n parla. Fins i tot als Estats Units, en l'època daurada de la indústria de l'automòbil es deia que l'interès de la General Motors coincidia amb el del país.

En definitiva necessitem, com mai, un govern capaç de liderar el país en uns anys crucials per l'abast dels fenòmens que viurem: l'avanç de la globalització, la immigració, la nova etapa de la política espanyola oberta amb el govern de Rodríguez Zapatero. Sobretot, hauríem d'encertar en l'essencial: ens convé participar en la governació d'Espanya, cosa que exigeix un compromís inequívoc amb l'Estat. Superar la tensió provocada per la discussió de l'Estatut, i consolidar un Estat espanyol plurinacional són objectius que requereixen abandonar les ambigüitats.